

Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Tarihsel Gelişimi

Eda ÖZEN¹

¹Doç.Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, İktisat, eda.ozen@bilecik.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0818-1040>

Özet: Savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan çok sayıda var olan çalışmaya rağmen, ikisi arasındaki herhangi bir ilişkinin netliği hakkında bir fikir birliğine varmak zor olmuştur. Bu çalışma, ekonomik büyüme ve savunma harcamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen makaleleri ele alarak aslında bu ikilinin tarihsel boyuttaki ilişkisinin gelişimini yorumlamaktadır. Çalışmaların genelinde savunma harcamalarının büyüme üzerinde oluşturduğu yük ve askeri amaçlara yönelik olarak yönlendirilen önemli miktardaki kamu harcamasının ekonomik büyüme üzerinde ihmal edilebilir bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Savunma Harcamaları, Büyüme, Kamu Harcamaları

Historical Development of the Relationship Between Defense Expenditures and Economic Growth

Abstract: Despite the large number of existing studies addressing the relationship between defense spending and economic growth, it has been difficult to reach a consensus on the clarity of any relationship between the two. This study examines the articles examining the relationship between economic growth and defense spending, and in effect interprets the evolution of the relationship between the two over time. The studies generally show that the burden of defense spending on growth and the significant amount of public spending directed towards military purposes have a negligible effect on economic growth.

Key Words: Defense Expenditures, Growth, Public Expenditures

1. GİRİŞ

Değişen dünya düzeninde, Savunma harcamaları ülkelerin var oluş amaçları ve var oluşlarının süreklilik kazanması adına güç göstergesi olarak ta kabul edilmektedir. Küreselleşen Dünya düzeninde her ne kadar ülkeler arası sınırlar kalkmış gibi gözükse de siyasi ve ekonomik kararlar belli sınırlar çizmektedir. Ekonominin literatür üzerinde birçok farklı yönden ele alındığı görülebilmektedir. Bu çalışmada ise Savunma harcamalarının ekonomik boyutunu incelenmektedir. Literatürde hem ampirik hem de inceleme olarak bu konu üzerine çalışmalar mevcuttur. Bu araştırma da ise daha güncel bir çalışma ile literatüre katkı sağlanmasıdır.

Politika amaçları için, savunma harcamalarının ekonomik büyüme sürecini etkilediği kanalları belirlemek çok önemlidir. Politika yapıcılar için, savunma harcamalarının ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi, olumlu veya olumsuz olabilir, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için hangi stratejinin uygulanacağı konusunda farklı çıkarımlara sahip olabilir.

2. Literatür İncelemesi

Ram(1995) çalışmasında savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair ampirik araştırmaları gözden geçirmektedir. Farklı

araştırmacılar tarafından benimsenen yaklaşımların inceleyerek 1973'ten bu yana konu üzerine seçilmiş çalışmaların bir listesi ve literatürde araştırılan Benoit'in orijinal çalışmasındaki farklılıkların bir taslağı aracılığıyla sunulmaktadır. Bir diğer çalışmaya bakıldığında ise yine savunma harcamaları ve ekonomik büyüme konusu ele alınmış olup örneklem olarak gelişmiş ülkeler ele alınmıştır(Frederiksen and Looney , 1983: 633)

Savunma harcamaları ile büyüme arasında pozitif bir ilişki ve savunma harcamalarından ekonomik büyümeye doğru giden nedensellik yönü büyüme, savunma harcamalarının ekonomik büyümeyi teşvik ettiği anlamına gelir. Bu ilişki, özellikle daha az gelişmiş ülkelerde, savunma harcamalarının araştırma ve geliştirmeye katılarak, teknik beceriler, eğitim öğretimi sağlayarak ve ekonomik kalkınma için gerekli bir altyapı oluşturarak ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere sahip olması gerçeğiyle açıklanabilir.

Savunma harcamaları ile büyüme arasındaki olumsuz ilişki ve savunma harcamalarından ekonomik büyümeye doğru giden nedensellik yönü, savunma harcamalarının kaynak tahsisini bozarak ve kaynakları üretken faaliyetlerden uzaklaştırarak özel yatırımı dışladığı anlamına gelir.

Romanya'da savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmek ve bu bağlantının varlığını, yönünü ve yoğunluğunu bulmaya çalışmak için yapılan çalışmada da Savunma harcamalarının pozitif ve negatif yönlü nedensellik ilişkileri ele alınmıştır (Braşoveanu, 2010:148). Bir diğer çalışmada ise gelişmekte olan elli beş ülkede ekonomik büyüme ile savunma harcamaları arasındaki nedensel ilişkiyi araştırmaktır. Granger nedensellik testleri, bu iki değişken arasındaki nedenselliğin varlığını ve yönünü analiz etmek için kullanılmıştır. Sonuçlar, savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ülkeler arasında genelleştirilemeyeceğini göstermektedir. Gerçek ilişki, farklı bir örneklem döneminin kullanılması ve her ülkedeki sosyoekonomik yapı ve hükümet türündeki farklılıklar nedeniyle bir ülkeden diğerine değişebileceğini belirtmektedir (Chowdhury, 1991: 80).

Askeri harcamanın ülke gelişimi üzerinde çok bir katkısı olmayacağı vurgulayan bir başka çalışma da ise askeri alanda daha fazla gerçek harcama, sivil malların üretimi için fonların azalmasına yol açar. Bu temel gerçek, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından savunmaya daha az harcama yapılmasıyla bir "barış temettüsü" alma konusundaki yüksek umutlarda yansıtılır. Savunma harcamalarının olası faydalı bir etkisi, ekonomide durgunluk olduğunda etkili talep yaratmadaki rolünde yatmaktadır. Savunma harcamalarını özerk, esas olarak stratejik değerlendirme ve tehdit ve güvenlik tarafından belirlenen harcamalar olarak ele alarak, savunma harcamalarının gelişimsel yan etkilere sahip olabileceğini ileri sürmektedir (Biswas, 2019:223).

Askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin çalışmaların yaygınlaşmasına rağmen, savunma harcamalarının büyümeyi engellediği mi yoksa desteklediği mi hala bilinmemektedir. Çoğu analist, tutarlı/sağlam bulguların eksikliğini üç soruna bağlamaktadır: sağlam bir savunma-büyüme dengeleri teorisinin eksikliği, yetersiz bir araştırma tasarımı ve savunma harcamalarının ekonominin diğer bölümleri üzerindeki dışsallık etkilerini hesaba katmamak. Bu çalışmada, yazarlar bu sorunları (1) neoklasik büyüme teorisine dayanan bir savunma-büyüme dengeleri modeline güvenerek, (2) bu modeli 103 ülkeye ait zaman serisi verilerini kullanarak tahmin ederek ve (3) çok sektörlü bir model kullanarak savunma harcamalarının dışsallık etkilerini açıkça hesaba katarak gidermeye çalışmaktadır. Sonuçlar, modellerin belirlenmesinden bağımsız olarak ve çoğu uluslararası çalışmanın aksine, askeri harcamaların vakaların yalnızca yaklaşık %10'unda büyüme üzerinde önemli bir pozitif etkiye sahip

olduğunu göstermektedir (Mints and Steveson, 1995: 283).

Son 30 yılda, savunma-büyüme ilişkisi üzerine, farklı metodolojiler, modeller ve ekonometrik teknikler kullanarak ve bireysel vaka çalışmaları, ülkeler arası çalışmalar veya panel veri çalışmaları üzerinde odaklanarak etkileyici miktarda ampirik çalışma yapılmıştır. Çalışmaların sayısına ve çeşitliliğine rağmen, savunma-büyüme ilişkisine ilişkin kanıtlar hala kesin olmaktan uzaktır. Oldukça şaşırtıcı bir şekilde, bu bölgedeki savunmanın ekonomik etkilerinin değerlendirilmesini gerektirecek Ortak Avrupa Savunma Politikası için sürekli tartışmalara rağmen, Avrupa Birliği için ilgili literatürde çok sınırlı çalışma yayınlanmıştır. Literatürdeki boşluğu doldurmak için, bu makale genişletilmiş bir Solow-Swan modeli kullanmakta ve bunu hem panel hem de zaman serisi yöntemleriyle tahmin ederek 1961-2007 döneminde AB15'te savunma harcamalarının ekonomik etkilerine ilişkin ampirik kanıt sağlamaktadır. Genel olarak, hem panel hem de zaman serisi yöntemlerinden elde edilen kanıtlar tutarlıdır ve askeri yükün bu bölgede ekonomik büyümeyi desteklemediğini göstermektedir (Dunne and Nikolaidou, 2012:537).

Savunma, ekonomi literatüründe genellikle devletin egemenlik işlevi olarak kabul edilirken, askeri harcamalar kamu harcamalarının çok özel bir kategorisini oluşturur. Standart savunma ekonomisi çerçevesinde -yani neoklasik ana akım ve onun banliyöleri (Keynesçiler dahil)- savunma, önde gelen teorisyenler tarafından, özellikle savunma harcamalarının teknik ilerleme, inovasyon ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri üzerine çok sayıda katkıya konu olmuştur (Hartley and Sandler, 2007; Herrera and Gentilucci;2013:13).

Mevcut çalışma, ülke çeşitliliğini ve kesitsel bağımlılığı hesaba katan dinamik ortak ilişkili etki tahmincisini kullanarak 1960-2017 döneminde askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki dünya çapındaki etkisini incelerken, yalnızca örneklem ortalaması katsayılarını değil aynı zamanda ülkeye özgü katsayıları da sağlar. Genel olarak, 1960-2017 döneminde askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki dünya çapındaki etkisi negatif görünmektedir ve bu durum Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş sonrası erken dönemden kaynaklanmaktadır (Dunne and Tian,2016; Desli and Gkoulgkoutsika,2021:781; Dunne and Smith;2020:601). Bir diğer çalışmada ise, artırılmış Solow büyüme modelini kullanarak askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yeniden incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, askeri harcamaların ve silahlı çatışmaların büyüme oranı

üzerindeki birleşik etkisini incelemektedir. Savunma ekonomisiyle ilgili literatür, askeri harcamaların ekonomi üzerindeki etkileri konusunda bir fikir birliği göstermediğinden, devam eden tartışma hala birçok ekonomist için ilgi konusu haline gelmektedir. Askeri harcamaların büyüme üzerindeki etkisine erişmeye çalışmaktadır. 1988-2015 dönemine ait veriler bir ülke havuzu için kullanılmıştır ve iyi bilinen bir teorik model olan sabit etkili tahmin edici, aynı zamanda En Küçük Kare Kukla Değişkeni (LSDV) olarak da bilinir, sağlam bir ekonometrik teknik olarak kullanılmıştır. Ampirik tahminimizin bulguları, askeri harcamaların ve silah ithalatının kişi başına GSYİH üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu, ancak dış çatışmaların varlığında askeri harcamaların da büyüme üzerinde olumsuz ve önemli bir etkiye sahip olduğunu, bunun da literatürdeki önceki bulguların çoğunun aksine olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlara göre; askeri harcamaların ekonomik büyüme için bir yük oluşturmaya rağmen ülkelerin askeri sektörlerine daha fazla harcama yapmasını önemli hale getirdiğini ve bunun da ekonomik büyümeyi yavaşlatabileceğini göstermektedir (Arshad vd., 2017:161).

4. SONUÇ

Askeri harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen önemli miktarda literatür olmasına rağmen, nedensel etkinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğuna dair ampirik bir fikir birliği yoktur. Bulgulardaki heterojenlik, örneklerdeki ve ampirik metodolojilerdeki farklılıklara atfedilirken, bir diğer önemli konu da büyüme modelindeki askeri harcamaların içselliğidir. Etkilerin büyüklüğü siyasi koşullara göre değişmektedir; örneğin, askeri harcamaların büyüme üzerindeki en güçlü olumsuz etkisi, yüksek insan hakları ihlalleri olan ülkeler örneğinde gözlemlenmektedir. Bir inceleme çalışması, örneğin askeri harcamalar, iç güvenlik ve siyasi çevre ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantıları hesaba katan ekonometri modelleri geliştirerek bu değişikliklerin nedenlerini araştırabilir.

Askeri harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair gelecekteki çalışmalar, ülkenin askeri bütçesindeki artışları motive eden diğer faktörleri

belirlemeye odaklanabilir. Araştırmacıların, askeri harcamalar ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak yenilikçi yaklaşımlar kullanmaları gerekecektir. Birim kök ve eşbütünleşme testlerine yapısal kırılmalar ekonometri araçları, gelecekteki ampirik çalışmalar için umut verici bir metodolojik yön olabilir.

KAYNAKÇA

- Arshad, A., Syed, S. H., & Shabbir, G. (2017). Military expenditure and economic growth: a panel data analysis. *Forman Journal of Economic Studies*, 13(1-12), 161-175.
- Biswas, B. (2019). Defense spending and economic growth in developing countries. In *Defense spending and economic growth* (pp. 223-235). Routledge.
- Braşoveanu, L. O. (2010). The impact of defense expenditure on economic growth. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 148.
- Chowdhury, A. R. (1991). A causal analysis of defense spending and economic growth. *Journal of Conflict Resolution*, 35(1), 80-97.
- Desli, E., & Gkoulgoutsika, A. (2021). Military spending and economic growth: a panel data investigation. *Economic Change and Restructuring*, 54(3), 781-806.
- Dunne, J. P., & Tian, N. (2016). Military expenditure and economic growth, 1960–2014. *The Economics of Peace and Security Journal*, 11(2).
- Dunne, J. P., & Nikolaidou, E. (2012). Defence spending and economic growth in the EU15. *Defence and Peace Economics*, 23(6), 537-548.
- Dunne, J. P., & Smith, R. P. (2020). Military expenditure, investment and growth. *Defence and Peace Economics*, 31(6), 601-614.
- Frederiksen, P. C., & Looney, R. E. (1983). Defense expenditures and economic growth in developing countries. *Armed Forces & Society*, 9(4), 633-645. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0095327X8300900406>
- Sandler, T., & Hartley, K. (Eds.). (2007). *Handbook of Defense Economics: Defense in a globalized world*. Elsevier.
- Herrera, R., & Gentilucci, E. (2013). Military spending, technical progress, and economic growth: a critical overview on mainstream defense economics. *Journal of Innovation Economics & Management*, (2), 13-35.
- Mintz, A., & Stevenson, R. T. (1995). Defense expenditures, economic growth, and the "peace dividend" A Longitudinal Analysis of 103 Countries. *Journal of Conflict Resolution*, 39(2), 283-305.
- Ram, R. (1995). Defense expenditure and economic growth. *Handbook of defense economics*, 1, 251-274.